

Történelmi kertmetszetek

A BUDAVÁRI PALOTAKERTEK REVITALIZÁCIÓJA

TERV / DESIGN: Török Péter – Ybl díj 2009

A rendszerváltás óta nagy adóssága az államnak a Budai Vár környezetének megújítása. Az eredeti állapot a második világháború idején megsérült, majd Gerő László régész átalakításai nyomán oly módon alakult át, hogy a korábbi történelmi kert helyreállítása lehetetlen volna. A lépcsők, átjárók, kapuk, a történelmi kert és a Vár lejtőinek kialakítása egységes koncepciót igényel. Erre adott reményt a 2007-ben kiemelt kormányprogramként meghirdetett zászlóshajó projekt, amely a Budai Vár turisztikai reprezentációs célú helyreállítása keretében a kertek egy részét, a déli és nyugati várlejtő kertjeit is EU-s támogatással kelti új életre.

A Várkert egy részének újrafogalmazását Török Péter tájépítész úgy gondolta végig, hogy a kertből az egymást követő korok rétegenként kibonthatók és értelmezhetők: Mátyás reneszánsz kertkultúrájától a török hódítás kertemlékein át, a tájkertek, az eklektikus kertek világán keresztül Ybl Miklós, az azt folytató Hauszmann Alajos, végül Gerő László tájtalakításáig – mindezt a kortárs kertművészeti eszköztárával egybefogva.

A közbeszerzési pályázat alapján Török Péter készítette el az engedélyezési terveket, megszületett egy érvényes építési engedély, de már menet közben kiderült, hogy a leendő kert megvalósítása többféle érdekkör ütközőpontján áll. A második világháború utáni romeltakarítások során a kert strukturális nyomai eltűntek, és megjelent egy középkort megidéző építészeti környezet. Ezért kertrekonstrukció igényével táji léptékű átfogó környezet-építészeti terv nem készülhetett, de a terv magában foglalja az erre alkalmas kertrészletet is.

A terv egységesen átgondolt, részint utalásokkal élő, részint alapos történelmi kutatásokból kiinduló, mégis kortárs kertművészeti alkotás, ami a funkcionális használatot, a kerttörténelmi bemutatót és a Vár környezeti, látványképi és kulturális adottságait, valamint mai használatát finom eszközökkel hangolja össze. Így született meg az a koncepció, amelyikben a turistaforgalomhoz szükséges fogadóterek, mosdók mellett a 16. századból származó régészeti lelet bemutatására alkalmas földalatti lapidárium-teremmel és a török sírkerttel együtt a Duna felé lefutó kilátó teraszokkal tagolt parkrendszer egyszerre reprezentatív és otthonos tud lenni.

A helyszín a Vár déli és nyugati lejtője a várfalak alatt, a vízholdó lépcső-és déli kortinafaltól a Várkert Bazár fölötti területén át egészen a Dózsa György térre néző lejtőig húzódik. Török a királyi várkert dicső korszakait egy-egy tagoltabb kertegységgel idézi fel, beágyazva azokat a dombhát mai szerkezetébe. Az ún. Nyúlkert, a nyugati várfal alá „reneszánsz kertfantáziát”, mintegy

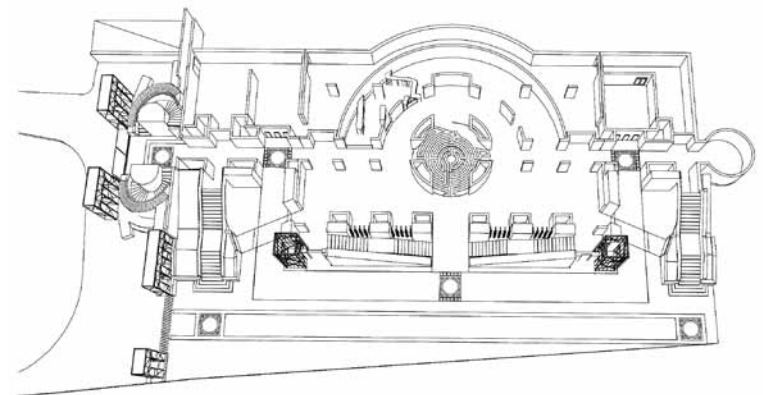
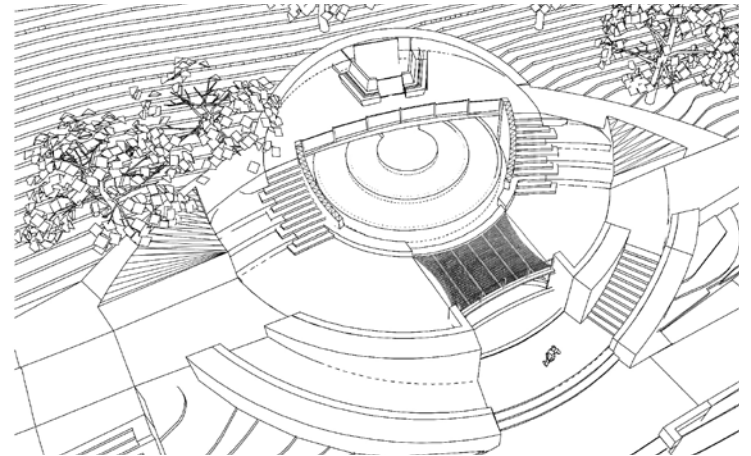
Renewal of the Gardens of Buda Castle

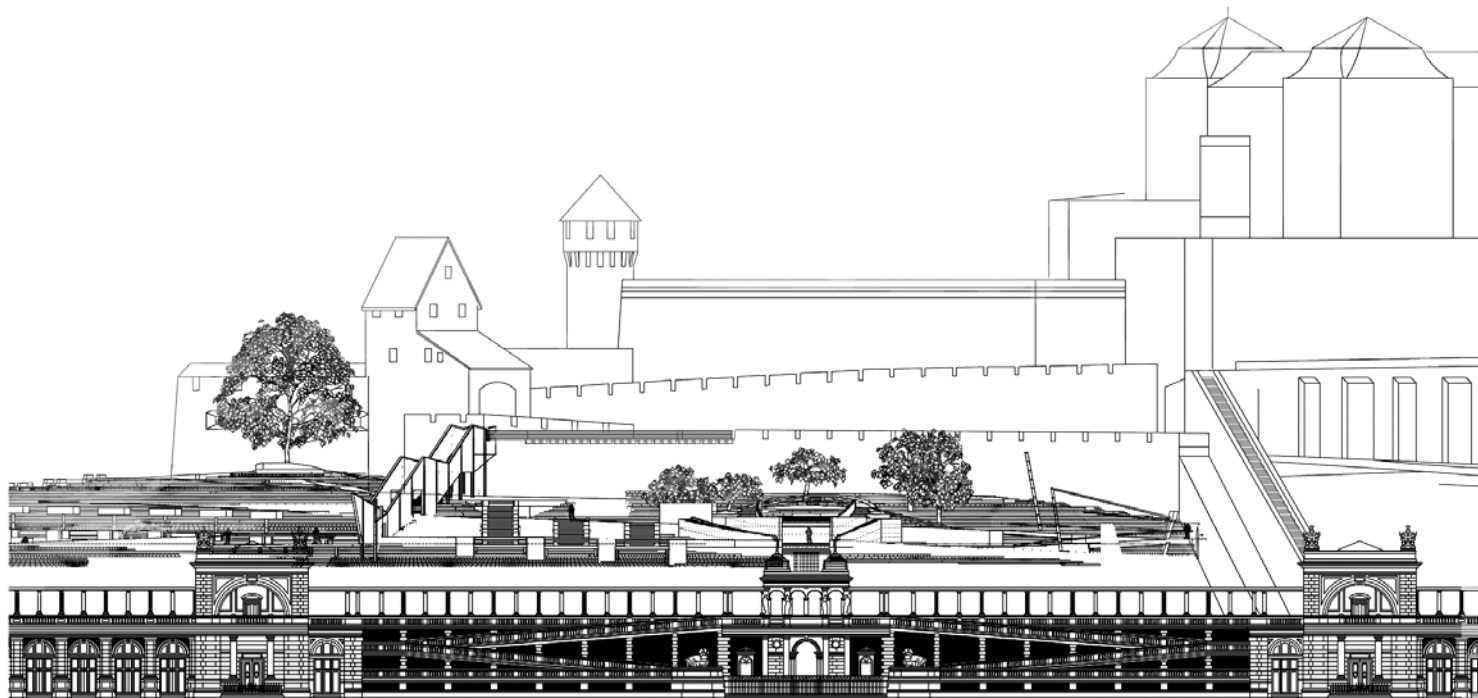
Since the change of the political-economic system the renewal of the surroundings of Buda Castle has been a huge debt of the state. After its original condition had been damaged during World War II, it was remodelled in a way that made the reconstruction of the former historical garden impossible. The design of the stairs, passages, the garden and the slopes of the Castle called for an integral concept. Péter Török landscape architect had the design of the reconstruction of the southern and western gardens of Várkert worked out so that we can see and interpret the subsequent historical periods reveal themselves layer by layer: ranging from the Renaissance art of gardening during the reign of King Matthias through the remains of gardens from the times of the Turkish occupation and gardens of eclectic style to the concept by Miklós Ybl continued by Alajos Hauszmann – and all this is orchestrated by means of contemporary landscape architecture.

„kertművészettant bemutató” függőkerter telepít, amelynek középpontja egy kis opeionnal nyitott centrális tér. Maga a grotta, mint omphalos, köldök, középpont egy szinttel lejjebb helyezkedik el, fölötté egy lépcsős lelátókkal ritmizált teraszkerter, melynek struktúráját a jellegzetes, Firenzétől Budáig jól ismert reneszánsz szerkesztésmód jelöli ki. A kertben ráismerhetünk a Bonfini leírta kertarchitektúrára is: a xystos-ra, a piscina-ra, a madárházra. A kert legmélyén a középkorból örökölt labirintus motívuma mint az önmagát kutató lélek szimbóluma sűríti magába a kert finomenergiáit. A labirintus egy vízparterre feszített mozaik, helye a volt Ybl féle kör alaprajzú medencére is utal. A topiariumok, a nyírt növényzet, a lugasok, a víz különböző formai alkalmazása és a terepszíntek alkotta kompozíció befogadja a közönségforgalomhoz szükséges elemeket is, de szabadtéri színpadot illetve nézőteret kínál, a „teatro di verzura” itáliai hagyományainak megfelelően, amelyik a hely többféle korban fogant szellemét megidéző zenei vagy színházi eseményekre is alkalmas színhely.

A reneszánsz kertrészlettől kelet felé indulva, a terven a Tabán templomának falsíkjától a Ferdinánd kapuhoz a jelenlegi út nyomvonalától kissé eltérő feljáró vezet. Ez a lépcsősor visz a Szarvas térről fel a kertek irányába, hangsúlyos axis, amelyik egyenesen köti össze a polgárok lakta városrészt a királyi kertekkel. Kaput nyit a két világ között.

A Szarvas tér fölötti gyepes, rézsús dombhát rendezett terepplasztikája, az itt alkalmazott vizek, fények, és a földalatti fogadóterét együtt alkotják a megérezés egyszerű, reprezentatív terét. Innen keletre a jelenlegi – eredeti sírhelyet nem tartalmazó – török temető föld alól megközelíthető hangcsarnoka szimbolikus síremlék formájában utal a 150 éves kényszerű együttélésre és annak velejáróira. Mellette lépcsőkkel osztott sétaút és széles rámpa indul a Dunára merőleges kortinafalak felé, itt fut le egy zöld kortinafal, ami a Gerő

által nyitva hagyott keleti falszorost köti össze a mélyebb fekvésű utak szintjével és a Dunára tájolt „vízesés kerttel”, utóbbi fogadja az egyes korok atmoszférájában elmélyedő, meditációra kész látogatót. A vízeséskert Ybl féle világára utal a Bazár gloriétte épületének axisában tervezett, centrális alaprajzú, egymás fölé csúsztatott, szakított kőfelületekből szerkesztett cascade. A mozgássérülteknek készült rámpa elegáns vonalvezetéssel oldja meg a meglévő szintkülönbségek áthidalását, megteremtve a lehetőségét az utak nyomvonalának folytatását a déli kortinafalon helyreállított átjárón keresztül az Ágyúöntő udvar és a Clark Ádám tér felé.

A Budai Palotakertek egyelőre csak a rajzasztalon mutatják, milyen gazdag kultúra otthona volt a Vár és környéke. Marosi Ernő művészettörténész, R. Várkonyi Ágnes történész, Cságoly Ferenc építész, Meggyesi Tamás urbanista és a Bécsben élő Hajós Géza kerttörténész szakvéleménye ellenére a terv megvalósítása még várat magára – van, aki egy régészeti lelet helyét félti, más neobarokk kert akar, a műemléki tervtanács pedig a „meglévő állapot fenntartása” mellett kardoskodik. A hivatalok vitatkoznak, közben megvonták a kormánytámogatást, egyelőre papíron marad a terv. De vele együtt egy kivételes esély is arra, hogy a világörökségbe tartozó Duna-partot ismét megkoronázza az egykor épített környezetéhez méltó, a múltat az eleven mával összekapcsoló Palotakert.

GÖTZ ESZTER

